

UTSIKT FRÅN OLJEBERGET. Varken politik eller terrorhot avskräcker vallfärdarna som lockas av den heliga stadens moskéer, kyrkor och synagogor.

Samexistens och historia i den heliga staden

Jerusalem är ett pilgrims mål för utövare av tre olika tros läror, men allt kretsar inte kring religion. Helst ska man nog vara lite nyfiken på gamla stadens historia och är man bra på att köpslå blir semestern en garanterad succé.

Att kalla Jerusalem för "fredens stad" är i många avseenden en felbe-teckning, nej, det är ett dåligt skämt. Jag läste nämligen att staden under millenniernas gång har erövrats och återerövrats mer än 40 gånger.

Jerusalem förblir en politiskt delad stad trots att israelerna betraktar den som landets odelade huvudstad. Samtidigt gör palestinerna också anspråk på Östra al-Quds (Jerusalem) som sin huvudstad. Men under mina rundvandringar i Jerusalems gamla stad märkte jag ingenting av det spända läget på Västbanken (som östra Jerusalem utgör en del av). Det syns tungt beväpnade poliser och säkerhetsstyrkor men jag känner mig tryggare här än i Paris eller Bryssel. Som turist vänder jag i viss mån blindögat till

och det gör pilgrimerna också. Varken politik eller terrorhot tycks avskräcka vallfärdarna som lockas av den heliga stadens moskéer, kyrkor och synagogor tills himmelrikets portar öppnas.

Måste man vara religiös för att kunna uppskatta Jerusalems sevärdheter? Nej, men man ska nog vara intresserad av historia. Här är det omöjligt, precis som i Rom, att inte känna historiens vingslag. Men i motsats till Rom behöver man i Jerusalem inte oroa sig över luftförorening och trafik (åtminstone inte i gamla staden).

Man har fastställt att Jerusalems strategiska och högstbelägna kullar (Sions berg ligger 800 meter över havet) redan befolkades för 5000 år sedan. Salem eller Sion, som

staden kallas i gamla testamentet, är ett mecka för arkeologer för att staden kan uppvisa kvarlämningar från nästan varje betydelsefull historisk epok.

Fyra områden

För att få ett grepp om Jerusalems tumultartade historia börjar jag med ett besök på museet Tower of David som ligger innanför citadellet, precis invid Jaffaporten. Det ger en uttömmande bild och fastställer att Kung David, som kring 1000 f.kr. intog staden, inte har någon anknytning till fästningen. Innergården uppvisar likväl en salig arkitektonisk blandning med ruiner från Hasmoneiska dynastin, kung Herodes torn, spår av korsridarborgen och en ottomansk minaret.

Gamla staden, som omgärdas av en fyra kilometer lång mur från den ottomanska eran, har sedan länge uppdelats i fyra områden. Det kristna kvarteret är störst och det armeniska, som ganska ofta inte är tillgängligt för allmänheten, är minst. Det muslimska kvarteret är det livligaste, medan det judiska är det modernaste.

När Israel 1948 blev självständigt låg hela den gamla staden på jordanskt område. Under sexdagarskriget 1967 erövrade Israel hela östra Jerusalem. Man kan ifrågasätta israelernas fortsatta ockupation men till deras förtjänst bör nämnas att de genast öppnade alla de heliga judiska och kristna platserna som jordanierna hade vägrat ge allmänheten tillgång till.

Jordanierna rev också delar av det judiska kvarteret som har återuppbyggts i nygamal stil med låg bebyggelse och smala gränder. Isra-elerna grävde dessutom fyra meter ner för att ta fram handelsgatan (Hacardo) som ett årtusende tidigare utgjorde stadskärnans huvudstråk. Nu erbjuds lyxig shopping för hela slanten och romerska och bysantinska lämningar får man på köpet.

Det marockanska kvarteret som

existerade framför Västra muren jämnades med marken för att skapa ett stort öppet område. Muren ingick i det (förstörda) andra templet byggdstrukturer och är för många judar det heligaste av heliga. Utraortodoxa judiska män har förvandlat platsen framför haKotel (det hebreiska namnet för muren) till ett slags al fresco-synagoga.

Ägna en stund åt att iaktta de bedjande, gungande, nynnande och ivrigt diskuterande chassiderna med sina skruvlockar, långa kavajer, vita knästrumpor, svarta pälshattar och bönesjalar som dag och natt har tillträde till den 18 meter höga och 4,5 meter tjocka muren. Det har alltid funnits skilda sektioner för män och kvinnor, men tidigare i år godkände regeringen, trots de ultraortodoxa partiernas protester, att det skapas en tredje sektion där man ska få be gemensamt. Under mitt besök hörs det regelbundet musik från Bar mitzva och Bat mitzva festtåg som på torsdagar brukar angöra platsen nedanför Tempelberget.

På andra sidan av Västra muren höjer sig Tempelberget, Haram-al-Sharif på arabiska, som är heligt för både judar och muslimer. För att undvika konflikter är det förbjudet

för judar att be där. Eftersom mitt besök råkar sammanfalla med den muslimska fastemånaden ramadan, får jag som icke-muslim inte heller tillträde till Al-Aqsamoskén och Klippdomen, som är världens äldsta muslimska byggnad. Ibland kallas den felaktigt för Klippmoskén men den gör onekligen ett bysantinskt intryck. Den oktagonala byggnaden med sin gyllene kupol är Jerusalems mest fotogeniska konstruktion.

Tunnelbesök

Försök hinna med ett besök i Västra murens tunnel (måste bokas!). Den trånga passagen följer en tvåusen år gammal gata som (alltså numera underjordiskt) går längs med tempelmuren. Alla utgrävningar i fredens stad är känsliga men för att arbetet delvis skedd under det muslimska kvarteret väckte det rabalder och ledde till dödliga kravaller. Judar kan här i en mini-synagoga komma ännu närmare platsen där det allra heligaste av det heliga ursprungligen fanns (på Tempelberget).

Smärtans väg

Efter den fascinerande tunnelguidningen kommer man ut på Via Dolorosa. Som kristen känner jag mig nästan förpliktad att följa "smärtans väg" även om jag är medveten om att franciskanerna på 1200-talet hittade på denna led.

Det finns 14 stationer längs med Jesu lidandes väg från Pilatus domstol till gravläggningen. Jag har ingen karta men följer helt enkelt nunnorna och pilgrimerna genom de smala passagerna och följer den rätta vägen.

Missar inte den nionde stationen som är ett slags labyrint med flera

olika medeltida koptisk-ortodoxa kyrkor. En liten dörr leder till Gravkyrkans platta tak där munkarna har byggt lerhyddor som inte skulle vara malplacerade på Etiopiens slätter.

Gravkyrkan (eller Uppståndelsekyrkan) uppfördes av korsfararna över Golgataberget där Jesus korsfästes och införlivades några av kristendomens heligaste platser. I rotundan pågår byggnadsarbeten och kyrkokomplexet, med alla dess sidoaltare och kapell, framstår därför nu som ännu mera kaotiskt. Här kan man beskåda den inglasade Kalvarieklippan, smörjelsestenen (bisarrt nog från 1810!) och Kristi grav, men det är nog människoåskådningen som fascinerar mig mest.

Överväldigande basar

Jag kan inte motstå souvenirjagandets dragningskraft och styr kosan mot det muslimska kvarterets basar. Muezzin kallar till bön och muslimerna strömmar genom den magnifika Damaskusporten på väg till Tempelberget. Trängseln är ibland också stor i den smala basaren och sinnesintrycken blir lätt överväldigande.

Jag njuter dock av alla dofter av kryddor, lukten av färskinn, häftigt arabiskt hantverk, palestinsk keramik, och när jag stannar till hörs det "for-you-special-price". Det där vill jag testa och visar intresse för en handvävd beduinmatta. Jag prutar och får ner priset till mindre än hälften.

Handlaren bjuder på te av salvia och berömmar mitt skickliga köpslående. Bara för att sedan överrumpla mig fullständigt med flera speciella erbjudanden, mera te och intelligenta iakttaganden om palestin-

FAKTA

Kultur och nöjen

Jerusalem förknippas knappast med en häftig kultur eller barscen. Sabbaten tas fortfarande på allvar i det hebreiska Jerusalem. Enstaka barer kring Zionplatsen i Västra Jerusalem blir livliga kring midnatt på fredag, men i övrigt händer det inte mycket förrän på lördag kväll då Ben Yehuda-avenyns kaféer och restauranger vaknar till liv.

Mitt favoritmuseum är L.A. Mayer-institutet för islamisk konst. De äger även en av världens finaste samlingar av kronometrar (urverk) och ordnar fascinerande specialutställningar.

Musikbudgeten är ganska begränsad, men det finns ett spektakulärt undantag: Jerusalems operafestival organiseras under bar himmel i Sultan's Pool med utsikt mot gamla stadens ottomanska murar. Bassängen kommer nästa år att genjuda av Va Pensiero (de hebreiska fångarnas kör) när Verdis Nabucco sätts upp i staden där operan utspelar sig.

2 ULTRAORTODOXA. Chassidiska judiska män använder platsen framför Västra muren som utomhus-synagoga.

3 GRAVKYRKAN. På det platta taket har munkarna byggt lerhyddor enligt modell från Etiopien.

TEXT & FOTO: ALBERT EHRNROOTH